

01-04-2022

Et forenklet kontanthjælpssystem uden fattigdom

Kronik af Finn Kenneth Hansen, Henning Hansen og Dorte Olsen, medlemmer af Tænketanken Socius. Bragt i Information 31. marts 2022 under overskriften: "Kontanthjælp bør gives efter behov og ikke efterlade familier i fattigdom".

Kontanthjælpen er gået fra at være en næsten ensartet kontant ydelse til nu at udgøre et sammensurium af forskellige ydelser knyttet til krav om eksempelvis aktivering, 225-timers arbejde og sanktioner. Det eksisterende kontanthjælpssystem er for længst blevet så uigennemskueligt, at det truer både ydelsesmodtagernes og samfundets retssikkerhed.

Som eksempel er kontanthjælpsmodtagere under 30 år i øjeblikket opdelt i hele ti forskellige grupper, som får forskellige ydelser, alt efter om de er over eller under 25 år, forsørgere eller enlige, gravide, som har passeret 12. svangerskabsuge, ude- eller hjemmeboende eller betaler børnebidrag.

Kontanthjælpen udgør en af grundpillerne i den danske velfærdsmodel, men skiftende konjunkturer og holdninger til de dårligst stillede i samfundet har gennem tiden medført et væld af reformer og ændringer af kontanthjælpen.

Nu er der lagt op til et nyt kontanthjælpssystem, som regeringen og Folketingets partier skal tage stilling til inden sommerferien.

Forhandlingerne om kontanthjælpen vil givetvis tage udgangspunkt i det forslag til et nyt kontanthjælpssystem, som blev fremlagt af den ydelseskommision, som regeringen nedsatte sidste år. Kommissionen beskriver selv deres forslag som et enkelt og umiddelbart gennemskueligt system. Der er dog tale om et forslag, som langt fra ser ud til at kunne løse de udfordringer, som præger det nuværende kontanthjælpssystem.

Kommissionen foreslår en kontanthjælp med kun to niveauer: en grundsats og en forhøjet sats. Der er tale om en ydelse, som tager udgangspunkt i menneskers behov og et minimumsbudget, der er præsenteret af Rockwool Fondens Forskningsenhed. Det dækker alle vigtige forbrugsområder og muliggør et beskedent, men sundt liv, med mulighed for at deltage i familie- og samfundsmæssige sammenhænge. Et kortsigtet minimumsbudget, som er materielt og socialt beskedent og nærmest kan betragtes som en fattigdomsgrænse.

Det anbefalede ydelsessystem fremstår umiddelbart enkelt og gennemskueligt med kun to niveauer og med udgangspunkt i menneskers behov. Men Ydelseskommisionen foreslår at indføre nogle »pejlemærker« for satserne, som ikke har noget at gøre med menneskers behov, men bliver fastsat efter størrelsen af SU'en og HK-mindstelønnen, fordi der skal være et økonomisk incitament til at komme i arbejde og uddanne sig. Troen på økonomiske incitamenter, og at 'det skal kunne betale sig at arbejde' og uddanne sig, vejer altså tungere, end at man skal kunne leve af ydelsen.

Her minder vi om, at formålet med kontanthjælpen er at hjælpe med forsørgelse i en situation, hvor den enkelte midlertidigt ikke kan forsørge sig selv på grund af en eller flere u hensigtsmæssige sociale begivenheder, eksempelvis sygdom og arbejdsløshed.

Et andet væsentligt problem med Ydelseskommisionens brug af minimumsbudgettet fra Rockwool Fonden er, at boligudgifterne ikke indgår. Det brugte minimumsbudget dækker nemlig kun udgifter til mad, drikke, beklædning, sko, hygiejne, sundhed, transport, forsikring, dagligvarer, varige forbrugsgoder og kultur og fritid, men ikke husleje og supplerende boligudgifter til varme, vand og el.

I kommissionens budgetberegninger regnes med en median for husleje og supplerende boligudgifter, og de viser på tværs, at udgifterne flugter med minimumsbudgettet. Men hvis man har en højere husleje eller større supplerende boligudgifter, så betyder det, at rådighedsbeløbet for disse familier vil ligge under minimumsbudgettet. Og kommissionens fremlagte eksempler viser da også, at en del kontanthjælpsfamilier vil ende med et rådighedsbeløb, som ligger under minimumsbudgettet. Det gælder enlige, par uden børn og par med tre og fire børn. Forslaget løser altså ikke fattigdomsproblemet, og der er derfor grund til at pege på alternative forslag til kommissionens anbefalinger.

Problemet for Ydelseskommisionen har været, at den har haft en række opdrag og dilemmaer, som har gjort opgaven vanskelig. Dels skulle dens forslag være udgiftsneutrale, og dels skulle de indeholde økonomiske incitamenter til at få flere i arbejde og uddannelse.

Ydelseskommisionen har derfor set på effekter af sanktioner og økonomiske incitamenter, og kommissionens konklusioner er, at de ganske vist finder beskedne positive effekter på beskæftigelsen af at reducere ydelserne, men at der samtidig er en del af modtagerne, som bliver fattigere. Derudover viser dens rapport, at der er en del, som slet ikke kan reagere på de økonomiske incitamenter. To tredjedele af kontanthjælpsmodtagerne er såkaldt aktivitetsparate, hvilket betyder, at de ikke er parate til beskæftigelse og uddannelse.

Kommisionen anbefaler derfor, at de nuværende regler om 225-timers arbejde, kontanthjælpsloftet, særlig støtte, aktivitetstillæg og tillæg til psykisk syge unge afskaffes. I stedet for negative incitamenter argumenterer kommissionen for en »positiv tilskyndelseslogik«. Den foreslår blandt andet, at der ikke skal fradrages i kontanthjælpen for mindre lønindkomster svarende til otte timers arbejde om ugen, og at der kun fradrages 35 procent af hjælpen ved yderligere arbejde.

Kommisionen anbefaler ikke afskaffelse af integrationsydelsen og de opholdskrav, som er knyttet til ydelsen. Derimod udbreder man opholdskravet til alle kontanthjælpsmodtagere og foreslår en skærpelse af det nuværende optjeningsystem til henholdsvis syv års eller 12 års bopæl i Danmark alt efter, om man udelukkende har grundskolen eller højere uddannelse, eller om man har været i beskæftigelse.

Ydelseskommisionen fremhæver, at det ville være hensigtsmæssigt med et kontanthjælpsystem, hvor der var en klar adskillelse mellem ydelser og sociale indsatser. Men desværre er de endt med et forslag, som bygger på et optjeningsprincip, hvor ydelsessystemet i stedet bruges som incitamenter til beskæftigelse.

Samlet tegner der sig et billede af, at Ydelseskommisionens anbefalinger vil gå hårdt ud over dem, som vitterligt hverken kan arbejde eller uddanne sig. Børnefamilier med tre eller fire børn vil få et rådighedsbeløb, som ligger under minimumsbudgettet. Og samfundets udsatte risikerer at sidde uhjælpeligt fast i ydelser, som er endnu lavere end dem, de modtager nu, og henvises til at gå til kommunen og bede om supplerende hjælp til det, de ikke selv har råd til.

